

РЕЦЕНЗІЯ

кандидата педагогічних наук, професора Томашевської Ірини Петрівни, професора кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти Волинського національного університету імені Лесі України про дисертацію Гальчун Наталії Петрівни «Формування міжкультурної компетентності майбутніх медичних працівників у процесі викладання іноземної мови», подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки, галузь знань 01 Освіта, педагогіка

Актуальність теми наукової роботи та її зв'язок із галузевими науковими програмами. Підготовка медичного фахівця має сприяти розвитку особистості, готової успішно виконувати професійні завдання в сучасних соціально-економічних умовах і здатної до ефективної міжкультурної комунікації. Сучасна медицина являє собою одну з галузей людської діяльності, де робота має тривати незалежно від політичних, соціальних, культурних та інших перешкод. Міжкультурна компетенція стає рушійною силою розвитку особистості майбутнього лікаря, здатного протиставити глобальним негативним процесам готовність до ефективної міжкультурної взаємодії з колегами та пацієнтами різних культур.

Міжкультурна компетенція необхідна для продуктивної участі українських медичних спеціалістів у ліквідації наслідків природних стихійних лих, катастроф та епідемій у всьому світі, наслідків війни в Україні; у роботі громадських організацій «Лікарі без кордонів», «Червоний хрест»; для швидкого обміну досвідом, інформацією з метою розроблення новітніх препаратів і методів лікування, участі в програмах обміну і підвищення академічної мобільності спеціалістів.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Вагомість дослідження обумовлюється тим, що дисертацію виконано у відповідності з планом науково-дослідної роботи кафедри соціальної роботи та педагогіки вищої школи Волинського національного університету імені Лесі Українки «Компетентнісна модель фахівця». Тему дисертації затверджено Вченою радою Волинського національного університету імені Лесі Українки (протокол від 26.11.2020 р. № 14).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Сформульовані Н.П. Гальчун наукові положення, висновки і пропозиції дисертаційного дослідження є аргументованими та змістовними. Достовірність одержаних результатів підтверджується теоретико-методологічною обґрунтованістю вихідних положень дослідження, застосуванням наукових методів, апробацією та впровадженням результатів роботи в освітню реальність закладів вищої медичної освіти.

Аналіз основних положень змісту дисертації свідчить про досягнення дисертанткою мети і розв'язання поставлених завдань. Висновкам, представленим у дисертації, властиві повнота та логічність викладу. Достовірність наукових положень, висновків, сформульованих у дисертації, також підтверджується широтою й різноманітністю опрацьованої джерельної бази (453 найменувань, з них 74 – іноземною мовою), що обґрунтовує належний рівень опрацювання стану проблеми. Заслуговує на увагу повнота висвітлених Н.П.Гальчун основних результатів дослідження у фахових науково-педагогічних виданнях; апробація окремих положень у доповідях на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях і семінарах. Зміст, результати проведеної роботи, висновки повністю відображають основні положення дисертації.

Значущість репрезентованої роботи підсилюється: чітким визначенням наукового апарату дослідження, його логічним співвідношенням із сформульованими висновками; широкою джерельною базою; вибором методологічного інструментарію (комунікативний, пропедевтичний, соціокультурний, інтегративний, компетентнісний підходи) і методів дослідження (загальнонаукових, емпіричних методів і методів математичної статистики): ретроспективно-порівняльний аналіз, систематизація, моделювання, спостереження, анкетування, тестування, бесіди, інтерв'ювання, педагогічний експеримент, метод описових статистик, t-критерій Стьюдента і критерій Фішера, що забезпечують достовірність отриманих результатів. Зміст роботи та аналіз основних положень дисертації підтверджує досягнення мети і вирішення завдань дослідження. Рекомендаціям, розробкам та висновкам, які представлені в

дисертації властива повнота, логічність викладу, достатній рівень обґрунтованості та достовірності.

Найбільш суттєві наукові результати, що містяться в дисертації.

До безперечних переваг дисертації можна віднести:

- чітку структурованість роботи, що дозволила авторці розглянути предмет дослідження з позицій медико-психолого-педагогічних концепцій та на цій основі визначити параметри дослідження;
- результати дисертаційного дослідження мають безсумнівну практичну значущість. Вони можуть бути впроваджені в системі підготовки майбутніх фахівців медичної галузі до професійної роботи в полікультурному середовищі;
- дослідженню притаманна виражена наукова новизна; висновки дисертації свідчать про різнобічне опрацювання проблеми, здатність до обґрунтованої інтерпретації емпіричних фактів і систематизованого їх представлення, які дають змогу діагностувати показники сформованої міжкультурної компетентності майбутніх медичних працівників

Нові факти, одержані дисертантом. Дисертація Н.П.Гальчун є комплексним дослідженням, в якому вперше:

розроблено, обґрунтовано та апробовано цілісну педагогічну модель формування міжкультурної компетентності майбутніх медичних працівників на заняттях з іноземної (англійської) мови засобами інтерактивних технологій навчання, дано характеристику її структури та взаємопов'язаним елементам, виокремлено компоненти полікультурної компетентності та її критеріально-рівневі показники з урахуванням професійної спрямованості, охарактеризовано комплекс педагогічних умов, що уможливають процес формування міжкультурної компетентності здобувачів вищої медичної освіти;

у результаті наукового пошуку диференційовано структурні компоненти, критерії та схарактеризовано рівні сформованості міжкультурної компетентності майбутніх фахівців у галузі охорони здоров'я; розроблено й апробовано модель формування міжкультурної компетентності майбутніх спеціалістів системи охорони здоров'я; виокремлено, теоретично обґрунтовано й експериментально

перевірено комплекс педагогічних умов, дотримання яких забезпечить результативне формування міжкультурної компетентності майбутніх медичних працівників;

розкрито алгоритм та шляхи реалізації розробленої моделі формування міжкультурної компетентності засобами технологій інтерактивного навчання при викладанні іноземної мови майбутнім медичним працівникам;

уточнено сутність ключових понять дослідження «міжкультурна компетентність здобувача медичної освіти» як інтегративної сутності особистості, що виступає важливою складовою фахової компетентності та визначає ступінь готовності майбутнього медичного працівника до професійної діяльності в мультикультурному середовищі;

удосконалено зміст та структуру організації освітнього процесу вивчення іноземної мови через активізацію застосування інтерактивних форм та методів навчання, впроваджено комплекс сучасних технологій навчання у ході реалізації розробленої моделі формування міжкультурної компетентності майбутніх фахівців охорони здоров'я, що продемонструвало ефективність та доцільність використання згаданих засобів навчання; подальшого розвитку набули теоретичні положення розуміння сутності інтеркультурної компетентності, як невід'ємного компонента професійної підготовки фахівців медичної галузі;

подальшого розвитку набули теоретичні положення щодо сутності міжкультурної компетентності, як невід'ємної складової професійної підготовки фахівців системи охорони здоров'я

Значення для науки і практики одержаних автором результатів.
Практичне значення одержаних результатів. Дисертація Н.П.Гальчун має вагомe теоретичне і практичне значення, яке полягає в тому, що одержані результати дослідження достатньо обґрунтовані, пройшли апробацію та готові до впровадження в систему підготовки майбутніх фахівців медичної галузі до професійної діяльності у міжкультурному просторі.

Авторка дисертації удосконалила зміст професійної підготовки майбутніх фахівців у галузі охорони здоров'я, зокрема дидактичного та методичного

компонентів з урахуванням особливостей професійної підготовки, удосконаленні форм навчання завдяки впровадженню інтерактивних технологій при вивченні іноземної мови, реалізації педагогічної моделі формування міжкультурної компетентності майбутніх фахівців у галузі медицини.

Розроблений та впроваджений в освітній процес авторський курс «Англійська мова в міжкультурній компетентності медичного працівника»; створений навчальний посібник «Англійська мова в міжкультурній компетентності медичного працівника» для організації самостійної роботи здобувачів освіти, представлені методичні рекомендації щодо застосування інтерактивних технологій на практичних заняттях з англійської мови з метою формування міжкультурної компетентності майбутніх фахівців-медиків; розроблено діагностичний інструментарій щодо моніторингу рівнів сформованості міжкультурної компетентності здобувачів освіти медичних ЗВО.

Упровадження результатів дослідження. Дисертаційна робота Н.П.Гальчун містить нові, раніше не захищені наукові положення, а обґрунтовані результати у сукупності розв'язують актуальну наукову проблему підготовки майбутніх фахівців у галузі медицини. Обґрунтовані в дисертації результати упроваджено в освітній процес Комунального закладу вищої освіти «Волинський медичний інститут» Волинської обласної ради (довідка № 37.1/02/2-24 від 22.01.2024), Тернопільського національного медичного університету імені І. Я. Горбачевського (довідка № 03-30/1004 від 18.01.2024), Житомирського медичного інституту Житомирської обласної ради (довідка № 15/01.00 від 15.01.2024), Комунального закладу вищої освіти «Рівненська медична академія» Рівненської обласної ради (довідка № 62 від 19.01.2024).

Рекомендації щодо використання результатів і висновків дисертації. Напрацювання автора представленого дослідження можуть бути використані науково-педагогічними працівниками закладів вищої медичної освіти у процесі професійної підготовки майбутніх фахівців в галузі охорони здоров'я. Матеріали дисертації, зокрема створене й апробоване діагностичне забезпечення, можуть бути

використані для оцінки готовності майбутніх медичних працівників у сучасних соціальних умовах полікультурного середовища.

Оцінка структури та змісту дисертації. У дисертаційному дослідженні текст викладено цілісно, узгоджено із поставленою метою та завданням, завершено та чітко структуровано. Усі наступні розділи та підрозділи гармонійно поєднані із попередніми і комплементарно доповнюють їх, забезпечуючи ґрунтовне та всебічне розкриття проблеми дослідження, реалізацію визначених завдань, що є достатньо конкретними і відповідають поставленій меті дослідження. Дисертація складається із вступу, трьох розділів, висновків до розділів, висновків, списку використаних джерел (453 найменувань, з них 74 – іноземною мовою), 18 додатків на 95 сторінках.

Загальний обсяг дисертації – 367 сторінок, основний текст викладено на 207 сторінках. Робота містить 23 рисунки та 24 таблиці.

У вступі чітко та логічно аргументовано актуальність дослідження, окреслено сучасний стан проблеми, виділено невирішені питання, охарактеризовано необхідність розв'язання суперечностей, які зумовлюють актуальність дослідження. Дослідження системно організоване: чітко окреслено його об'єкт, предмет і мету, сформульовано завдання, забезпечено відповідність завдань та висновків, які випливають зі змісту основного тексту дисертації. Зміст кожного розділу підпорядковано меті та завданням дослідження, а підсумками є наукові висновки.

Дисертанткою ґрунтовно проаналізовано вітчизняні та зарубіжні наукові джерела, нормативно-правові документи щодо проблеми формування міжкультурної компетентності та професійної підготовки майбутніх фахівців у галузі медицини.

Критичний аналіз Н.П.Гальчун наукових джерел та їх узагальнення дав їй змогу стверджувати, що хоча проблеми формування міжкультурної компетентності та підготовки майбутніх медичних працівників до професійної діяльності лише за останнє десятиріччя досліджувала значна кількість українських вчених, проблема підготовки майбутніх фахівців медичної галузі потребує подальшого теоретичного

обґрунтування і практичного втілення у сучасних умовах полікультурного середовища.

Узагальнення й систематизація наукової інформації в структурі міжкультурної компетентності майбутніх медичних працівників уможливили виокремлення когнітивно-знаннєвого, ціннісно-емоційного, комунікативно-діяльнісного компонентів, розкрито сутність кожного з них.

Розроблено структурну модель формування міжкультурної компетентності майбутніх фахівців у галузі медицини в процесі професійної підготовки при вивченні іноземної мови засобами інтерактивних технологій, виявлено й теоретично обґрунтовано педагогічні умови її ефективності. Згідно з авторським розумінням, структурна модель формування міжкультурної компетентності майбутнього медичного працівника передбачає наукову організацію професійної підготовки, є блоковою конструкцією, яка передбачає цільовий, теоретико-методологічний, змістовно-технологічний та результативно-оцінний блоки.

Виокремлено комплекс педагогічних умов, а саме: 1 – гуманістична проблематизація контенту іншомовного навчання системою фахових завдань та моделювання майбутньої професійної діяльності; 2 – використання інноваційних, інтерактивних та активних технологій при вивченні іноземної мови у процесі формуванні міжкультурної компетентності майбутніх медичних працівників; 3 – насичення та збагачення рефлексивно-оцінного досвіду майбутніх медичних працівників, створення яких забезпечить результативне формування міжкультурної компетентності майбутніх медичних працівників. Вагому роль у моделі відіграють принципи й підходи, що регламентують зміст, організаційні форми та методи діяльності.

Розроблено програму практичної діяльності з формування міжкультурної компетентності, що передбачає впровадження в освітній процес ЕГ авторської структурної моделі та виявлених педагогічних умов. Унаслідок такого підходу, у студентів ЕГ досягнуто суттєвого вдосконалення всіх компонентів міжкультурної компетентності, натомість у КГ не зафіксовано значущих позитивних результатів.

На позитивну оцінку заслуговує досить ефективний підхід дисертантки щодо визначення рівнів та їх критеріїв сформованості міжкультурної компетентності, за кожним із критеріїв підібрано й використано діагностичні методи (анкетування, тестування, спостереження) та обґрунтовано факторні кластери оцінки можливостей інтерактивних технологій в контексті формування міжкультурної компетентності майбутніх медичних працівників.

Результати педагогічного експерименту супроводжуються матеріалом у графічному відображенні, у вигляді таблиць, рисунків, які суттєво розширюють та доповнюють змістове поле дисертаційного дослідження. Достовірність результатів дисертації забезпечено теоретичним і практичним обґрунтуванням вихідних положень, підтверджено адекватними методами перевірки результатів дослідження, кількісним та якісним аналізом експериментальних даних, зокрема, методами математичної обробки.

За результатами контрольного етапу експерименту встановлено, рівень міжкультурної компетентності в контрольній групі підвищився загалом на 24%, у той час як експериментальна група продемонструвала зростання на 49,4 %. При цьому спостерігається статистично суттєвий відрив за кожним із компонентів міжкультурної компетентності. Відмічено зростання параметрів когнітивно-знаннєвого компоненту в ЕГ на 13,3 % проти 6 % в КГ. Показники комунікативно-діяльнісного компоненту покращилися на 20 % в ЕГ і лише на 10,2 % в КГ. Більше ніж у двічі вища різниця між ЕГ та КГ по ціннісно-емоційному складнику

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації. В цілому позитивно оцінюючи наукове і практичне значення дисертаційного дослідження Гальчун Наталії Петрівни, вважаємо за доцільне висловити окремі зауваження та побажання дискусійного характеру:

1. З позиції компетентнісного підходу, вважаємо, що у структурі технологічної підготовки майбутніх медичних працівників щодо виконання професійної діяльності у полікультурному середовищі в контексті формування міжкультурної компетентності, серед беззаперечно правильно визначених складових таких, як:

знання, розуміння, уміння, навички, професійні та комунікативні якості, бракує компонента «досвід».

2. Заслугує на схвалення висвітлення у дисертації тенденцій інноваційного розвитку медичної освіти в загальносвітовому та національному вимірі. Однак, характеристика сучасних тенденцій розвитку медичної освіти у контексті євроінтеграційних процесів дала б змогу конкретизувати проблемне поле, тобто визначити чинники, які стимулювали зміну підходів до професійної підготовки майбутніх фахівців медичної галузі у ЗВО в Україні.

3. У контексті запропонованих педагогічних умов варто було би орієнтувати майбутніх фахівців медичної галузі на неперервний характер процесу формування міжкультурної компетентності, який не обмежується ступеневим навчанням у закладі вищої медичної освіти, а продовжується в подальшій професійній діяльності завдяки активізації особистісних самопроцесів – самоосвіти, самовиховання, самоорганізації, самоактуалізації, самоідентифікації, самопрезентації, саморефлексії тощо.

4. На жаль, у дисертаційному дослідженні відсутній аналіз наявного в Україні досвіду формування міжкультурної компетентності у майбутніх фахівців охорони здоров'я в освітньому процесі медичних ЗВО, хоча на сьогоднішній день кожен медичний ЗВО здійснює професійну підготовку в контексті підготовки до діяльності в полікультурному середовищі.

Повнота висвітлення результатів в опублікованих працях. Основні результати дисертації відображено у 17 публікаціях, із яких: 6 статей у наукових фахових виданнях України категорії Б, 1 стаття у зарубіжному науковому виданні, 9 – у матеріалах конференцій, 1 – навчально-методичний посібник.

Зміст, обсяг та кількість друкованих праць відповідають вимогам МОН України щодо публікацій основного змісту дисертації на здобуття наукового ступеня доктора філософії і надають авторці право публічного захисту дисертаційного дослідження.

Порушень академічної доброчесності у дисертації та публікаціях Н. П. Гальчун не виявлено.

Висновок про відповідність рецензованої дисертації вимогам «Порядку присудження наукових ступенів». Аналіз дисертації та опублікованих праць дає підстави для висновку про те, що дисертація «Формування міжкультурної компетентності майбутніх медичних працівників у процесі викладання іноземної мови» є завершеною, самостійно виконаною науковою працею, що має вагомое теоретичне і прикладне значення для педагогічної науки, заслуговує позитивної оцінки, відповідає спеціальності 011 – Освіта, педагогічні науки та вимогам наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12 січня 2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (зі змінами), Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022р. № 44), а її авторка – Гальчун Наталія Петрівна заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки, галузь знань 01 Освіта/педагогіка.

Рецензент:

професор, кандидат педагогічних наук, професор
кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти
Волинського національного
університету імені Лесі Українки

І.П.Томашевська

Підпис І.П.Томашевської завіряю.
Завідувач загального відділу
Волинського національного
університету імені Лесі Українки

І.В. Литвинюк

